

ZONDERLINGE GENTSE PLAATSNAMEN. GENT SPANT DE KROON: VIJF SCHUDDEVEEDSTRAATJES

Luc Devriese

De meeste Gentenaren kennen het Schuddeveestraatje (aan de Graslei) en Schuddevisstraatje (aan de Groentemarkt, dat laatste beter bekend als gangetje naar het Dreupelkot) en niemand stelt zich daar vragen bij (afb. 1 en 2). Paul Huys onthulde destijds de ware betekenis van die namen en in een vroeger artikel, waarvan deze tekst een aanvulling vormt, hadden we het ook er al over: die namen hadden in de verste verte niets met vee of vis te maken hadden, maar wel met veed of vede, het mannelijk lid.¹ We herkennen dat in het Franse woord 'le vit' en wie weet dat p en v sterke en zwakke vormen zijn van eenzelfde medeklinker heeft geen vertaling nodig. Vandaar dus de 'd' bij de 'vee' voor de vijf Gentse straatjes in de titel hierboven.

Afb. 1. Schuddeveesteeg aan de Graslei (foto 2014).

Afb. 2. Schuddevissteeg aan de Groentemarkt, de vroegere Vismarkt (foto 2014).

Het cultuurhistorisch waardevolle behoud van twee van die vijf oude namen danken we uitsluitend aan het feit dat de betekenis van die namen sinds lang verloren gegaan was. Volksetymologische verbastering maakte er aan de Graslei vee van - misschien naar de oude Veebrug (nu Grasbrug). In de Franse 'vertaling' zocht men het in de richting van vee (be)schutten: ruelle de l'Abri Bêtail. En aan de vroegere vismarkt (nu Groentemarkt) werd het natuurlijk vis. Mocht de oorspronkelijke betekenis bekend gebleven zijn dan waren de namen zeker al lang veranderd. In het hoger al aangehaalde artikel 'Straatnamen en prestige. Vies wordt netjes en banaal wordt lyrisch te Gent' staat beschreven hoe ook plaatsnamen van beter allooï het slachtoffer werden van de officiële preutsheid.

Blijkbaar bestonden er in de meeste van onze middeleeuwse steden dergelijke namen.^{2,3} Ook in Veurne was het Schuddeveestraatje geworden en in Kortrijk Schuddevisstraatje. De Ieperlingen hadden het over een Streckeveitstraetkin of zelfs Reckeveitstraetkin. In Brugge vond men in archiefteksten zelfs vier dergelijke straatjes terug in heel diverse schrijfwijzen en vervormingen. Mechelen heeft nu nog steeds de straatnaam Schuttevee en in Brussel is er de Schuddeveldgang. Ook die laatste twee konden overleven dank zij hun volks-etymologische vermomming.

Afb. 3. Links: Klein Vleeshuissteeg, vroeger Schuddeveesteeg (foto 2014).

Afb. 4. Rechts: Garensteeg, voordien Engelsteeg en nog vroeger Contentast. Het Stantvedestraatje, dat verdween bij de grote kaalslag van de hele buurt in 1909, lag ter hoogte van de hoge poort links (foto 2014).

Gent spande blijkbaar de kroon voor wat dergelijke straatnamen (en dat soort activiteiten?) betreft. Naast de twee die zich tot op heden konden handhaven, weliswaar deerlijk misvormd, was er aan de Kouter nog een derde

Schuddeveestraatje, maar dat heeft al lang geleden zijn naam verloren. Het werd de Kleine Koutersteeg, en later - om verwarring met de nabijgelegen Kouterdreef en Koutersteeg te vermijden - de Kleinveeshuissteeg (afb. 3) naar het Klein Vleeshuis dat vroeger gedeeltelijk de plaats innam van de Vogelmarkt.⁴ Een schepenhuisclerk die in 1639 - 1640 de naam noteerde, liet blijken dat hij de betekenis kende en het er toch even moeilijk mee had, toen hij schreef: 'Een huys, gestaen op den Cautere, houdende den hoek ghe-naemt, met reverentie ghesproken, Schuddeveestraetjen'. Zijn voorgangers zouden nooit een dergelijk voorbehoud gemaakt hebben. De brave, zeer 19de-eeuws katholieke Frans De Potter die dit transcribeerde, was zich blijkbaar van geen 'kwaad' bewust.

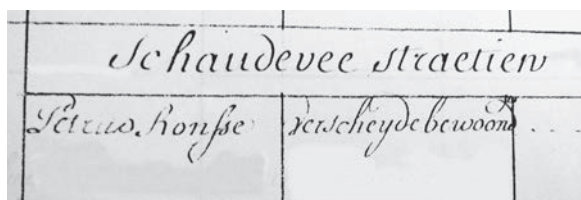
Dezelfde De Potter voegt er wel nog een variante op het thema 'schuddevede' aan toe, en wel bij een plek met een voorbestemde naam: de Contentast aan de Vrijdagmarkt.⁵ De locatie werd in de 16de eeuw ook nog aangeduid als 'Den Contentast achter de Vrijdachmaerct, haudende den houck van den

Afb. 5. Het Engelstraatje ex Contentast parallel met de Waaistraat tussen de Vrijdagmarkt (onder) en de Garenmarkt (nu Edward Anseeleplein). Het Stantvedestraatje vormde een korte verbinding (hier Suivestraat) tussen de Garensteeg en de verdwenen Donkersteeg (detail van een kopie van het eerste kadasterplan Sectie B, blad 2, ca. 1830).

Stantveestraetkin' (met de variante Scampvede straetken). Het ging hem hier om een nu al lang verdwenen steegje (afb. 4 en 5) tussen de Garensteeg en het eveneens verdwenen Donkerstraatje. Rond 1830 werd het blijkbaar Suivestraatje genoemd. De betekenis daarvan is duister. De commentaar van Frans De Potter bij Contentast mogen we u niet onthouden: *Weinig fatsoenlijk zal men zeggen. Ja, maar toch ..., echt Gentsch, het volk onzer stad nogal ruw in zijn uitdrukkingen geweest zijnde.* Gelukkig had hij geen weet van de betekenis van stantvede.

De deftiger benaming Engelstraatje te zien op het detail van het eerste kadasterplan (ca. 1830) in de afbeelding hierbij werd ontleend aan een naastgelegen brouwerijtje.⁶ De revolutionaire Fransen die komaf wilden maken van elke verwijzing naar religieuze toestanden doopten het om tot ruelle des Oiseaux op net dezelfde wijze als ze van het Heilig Geeststraatje rue du Pigeon maakten.

Afb. 6. Detail uit de zogenaamde 'Nieuwe boeken van het huisgeld (Stadsarchief Gent, reeks 153/1 nr. 202bis).

Voor onze vijfde (!) en laatste Gentse schunnigheid moeten we naar de Prinsenhofbuurt en wel in de Pluimstraat tussen het Zilverhof en de Tinnenpotstraat. Dit Pluimstraatje vormt een zo goed als rechte hoek en in de 18de eeuw werd het verste eind van het gedeelte uitgevend op de Tinnenpotstraat als Schaudeveestraetjen aangeduid (afb.6 en 7).⁷ Dat was het stukje straat tussen het Verkensstraatje (officieel Varkensstraat) en de bocht. Dieper weggestoken kon het niet. Te oordelen naar de bedragen van de huisbelasting woonden er enkel arme mensen. Bij een huis van eigenaar Pieter Ronsse werden - tegen de gewoonte in - de namen van de bewoners niet vermeld. Er staat enkel 'Differente personen' genoteerd. Hun beroep laat zich raden. Net als bij de andere locaties was er dichtbij een plaats waar heel wat volk kwam. Dat was de in die tijd drukke Lievekaai die niet enkel een haven was voor de eigenlijke Lieve maar ook voor de Sassevaart. De scheepjes uit het Noorden kwamen er terecht via de verbinding tussen de vaart en de Lieve langs de Blaisantvest en de Kolveniersgang.

Afb. 7. Plumstraatje met rechtsonder het begin van het Varkensstraatje (foto 2014).

Zo zien we dat Gent net als andere steden vanouds typische prostitutiestraatjes had. Het waren kleine steegjes, maar ze lagen steevast vlakbij drukke markten en haventjes, later bij de grote treinstations. Zo lag ook het Antwerpse Schipperskwartier bij de oude haven en de Gentse rode buurt bij het oude Zuidstation.

Met dank aan Adrien Brysse en Lynn Steyaert

Noten

- (1) Huys, P. (2000). Over de Schuddevee- en Schuddevisstraatjes in Gent. In: *Oost-Vlaamse Zanten*, jg. 75, p. 81 – 86; Devriese, L. (2005). Straatnamen en prestige. Vies wordt netjes en banaal wordt lyrisch te Gent. In: *Gandavum*, jg. 10 nr. 4, p. 5-11. Victor Fris geeft vier Schuddeveestraatjes aan. Enkel het straatje bij het Prinsenhof bleef onvermeld. De naam-betekenis kende hij niet (Fris, V., *De Oude straatnamen van Gent*, Gent, Volksdrukkerij, 1925, p. 183-184).
- (2) Van Acker, J. (1998). Prostitutie in Veurne 1450-1550. Het Schuddeveestraatje. In: *Biekorf*, jg. 98, p. 98; Idem (2012). Strekkevede en Schuddevede. Toponymische verkenningen over straten in de rosse buurt. In: *Biekorf*, 112 (2012), p. 266-269; Vandewalle, A. (2012). Schuddeveestraatje ook in Brugge. In: *Biekorf*, jg. 112, p. 384-486; Beele, W. (1999). De Kortrijkse straatnaam Schuddevisstraat. In: *Biekorf*, jg. 99, p. 132-136; Deneweth, H. (2002). Enkele Brugse Schuddeveestraatjes. In: *Biekorf*, jg. 102, p.193; Debrabandere, F. (2009). Het Schuddevisstraatje. In: *De Leiegouw*, jg. 51, p.315.
- (3) Achtergrondinformatie toegepast op Brugge bij Dupont, G. (1996). *Maagdenverleidsters, hoeren en speculanten. Prostitutie in Brugge tijdens de Bourgondische periode (1385-1515)*, Genootschap voor Geschiedenis te Brugge, 1996, p. 147 -157.
- (4) De Potter, F. (vanaf 1888). *Gent van den oudsten tijd tot heden*, deel 4, p. 417-418. In 1552:

'... staende ten voorhoofde inde coestrate bijden wevershuus, eene backerie wesende, van oudts tijden ghenaeemt den wulf, touchuus wesende vanden schuddeveestraetkin dat daer neffens strect' (Stadsarchief Gent, reeks 301, nr. 106, f.32). De Kortedagsteeg werd toen ook Koestraat genoemd. Die twee waren nog niet onderbroken door de Vogelmarkt die zijn huidige uitzicht kreeg in 1821 toen het Klein Vleeshuis afgebroken werd.

- (5) De Potter, F., *Gent ...* deel 6, p. 424.
- (6) Devriese, L. (2007). De Gentse Waaistraat. Bouwgeschiedenis tussen straat en Leie. In: *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, deel 90bis, p. 7.
- (7) Stadsarchief Gent, reeks 153/1 nr. 202-1 – 202 of 202bis, 'Nieuwe registers van het huisgeld', boek B; huisnummers nader te lokaliseren via de zogenaamde Atlas Napoleon – in kopie raadpleegbaar in SAG, volgens de methodiek van het Gentse huizenonderzoek. Zie Charles, L., Everaert, G., Laleman, M.C., Lievois, D. (2001). *Erf, huis en mens*, Gent, Stadsarchief & Stichting Mens en Cultuur, p. 29 en 33.

NOG HERKENBAAR?

De Iepenstraat bij de Zandpoort en de Houtlei

Luc Devriese

Veel op foto, tekening of schilderij weergegeven gezichten van oude hoekjes lijken onherkenbaar in het huidige straatbeeld, hoewel ze in stukken en brokken (niet zelden stukjes en brokjes) in feite nog bestaan. De meeste kennen we via foto- en postkaartverzamelingen. Vooral de ongelooflijk waardevolle collectie destijds aangelegd door de Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stedenschoon (SCMS) bewaard in het Gentse stadsarchief, raadpleegbaar per straatnaam op Beeldbank Gent (internet), moet hierbij vermeld worden. Geert Van Doorne identificeerde en beschreef uiterst beknopt een heel aantal van deze foto's in twee mooie boekdeeltjes 'Verdwenen hoekjes van het oude Gent', uitgegeven door de Dekenij Patershol in 1994 en 1995.

Bij twee foto's

Een voorbeeldje daarvan komt hier meer uitgebreid aan bod. We nodigen je uit om aan de hand van de hierbij gereproduceerde afbeeldingen, nieuw met oud te vergelijken aan het uiteinde van de Gebroeders Van De Veldestraat bij de Oude Houtlei, net voor de bocht naar de Annonciadenstraat straat, richting Rozemarijnbrug. Naast het hoekhuis café Jan van Gent, destijds De Havermaat, krijg je een inkijk in de oude Iepenstraat, de weg die vóór het gra-